

RAPORT PRIVIND SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE EFECTUATE ÎN SECTORUL V AL AȘEZĂRII HALLSTATTIENE DE LA BABADAG (1991 - 1992)

Sebastian Morintz
Gabriel Jugănaru

Începute în anul 1962¹, cercetările arheologice de pe dealul "Cetățuia" - situat pe malul lacului Babadag, au avut un caracter sistematic. Prin săparea unor secțiuni magistrale au fost atinse mai multe obiective.

În primul rând a fost delimitată așezarea hallstattiană urmărindu-se evoluția locuirii pe parcursul celor trei faze ale culturii Babadag². Deasemenea, a fost cercetat sistemul de fortificare al așezării, stabilindu-se momentul în care acesta a fost ridicat³.

În al doilea rând a fost semnalată existența unei așezări elenistice datată în secolele IV - III î.Chr.

În al treilea rând s-au pus în evidență urmele unei fortificații romane târziu ce a suprapus parțial așezarea hallstattiană⁴.

Nu în ultimul rând trebuie menționată descoperirea în partea de SV a dealului a unei necropole de inhumare feudale⁵.

Datorită acțiunii erozive a vânturilor și a apelor lacului Babadag, partea de N-NE a promotorului (unde se află cel mai consistent strat arheologic hallstattian), ce are o înălțime de 21 - 23 m, este permanent supusă pericolului prăbușirii.

Numai din 1963 și până astăzi, circa 9 - 10 metri din mal s-au prăbușit în apele lacului. Această situație a impus inițierea unor săpături cu caracter de salvare.

Din 1984 au fost trasate o serie de casete în zona periclitată, paralele cu lacul Babadag, acestea formând un aliniament orientat NV-SE, denumit sectorul V (fig. I).

În cele ce urmează ne propunem să prezintăm rezultatele cercetărilor efectuate în acest sector în campaniile 1991 - 1992⁶. Pentru a avea o imagine cât mai clară asupra situației sectorului V, vom prezenta materialele pe casete - în ordinea cercetării lor, iar în cadrul acestora pe complexe.

Mai este necesară o precizare de ordin stratigrafic, și anume aceea că până în prezent nu s-a putut face o distincție între un strat grecesc și unul roman, materialele celor două epoci aflându-se mereu în amestec. De aceea în text vom folosi termenul de *strat greco-roman*.

Săpăturile din anul 1991

Casetă V₂ având dimensiunile de 10/2,5 m, a fost trasată în 1984, ea fiind cercetată până la baza stratului greco-roman (-0,60 m). Acestui strat, de culoare neagră-cenușie, i-am putut atribui o groapă tronconică (gr. VI) plină cu cenușă și pământ de umplutură ce pleca de pe un nivel clar sugerat de numeroase pietre ce aparțineau probabil unei construcții prăbușite (fig. II a).

Săpăturile noastre din 1991 au avut ca scop cercetarea nivelului hallstattian din caseta V₂.

Având o grosime de 1,40 m, stratul hallstattian din caseta V₂ era alcătuit din patru niveluri de locuire sub forma unor podele de lut bătătorit gălbui sau gălbui-maronii, suprapuse. Podelele aparțineau unor locuințe de suprafață, ce au fost numerotate în ordinea succesiunii lor de la I la V (fig. II a).

Două locuințe (I și V) erau prevăzute cu instalații de încălzire (vete) de formă circulară (fig. II a).

Materialul arheologic descoperit în aceste locuințe era divers, el fiind constituit din fragmente ceramice, bucăți de lut ars cu amprente de pari și nuiele, oase etc.

Majoritatea locuințelor au fost perforate de numeroase gropi tronconice cu diametrul gurii mai mic decât cel al fundului. Ele aveau adâncimi cuprinse între -0,40 m (gr. X) și -1,40 m (gr. II). Patru dintre aceste gropi (gr. III, V, VII, VIII) au fost lucrate într-o manieră îngrijită, cu pereții lutuiți și afumați iar fundul circular - perfect neted. Șase din aceste gropi s-au întretăiat (gr. II, III, VII, VIII, IX, XII), perforând locuințele II, III, IV și V.

Materialul arheologic descoperit în gropi constă din fragmente ceramice, bucăți de vatră și de pereți de locuință, oase de animale, pește și păsări, pietre precum și o mare cantitate de cenușă.

În ceea ce privește datarea complexelor din caseta V₂, pe baza materialului ceramic corelat cu datele stratigrafice, putem considera că avem de-a face cu trei etape distincte. Prima ar fi perioada de tranziție de la faza Babadag I la faza Babadag II, a doua ar fi faza Babadag II iar a treia faza Babadag III.

Perioadei de tranziție de la faza Babadag I la faza Babadag II îi aparțin fragmentele ceramice din groapa VIII. Aici au fost descoperite două cești fragmentare, maronii, decorate cu ghirlande incizate dispuse pe umăr (fig. III/1 - 3). Tot din această groapă provin și un fragment de vas bitronconic decorat cu o combinație de motive imprimate și incizate; ornamentele sunt dispuse în două registre: primul constă dintr-o bandă alcătuită din două linii incizate, sub acestea aflându-se al doilea registru constituit din serii de ghirlande incizate.

Din punct de vedere stratigrafic, groapa nr. VIII este cea mai veche, ea fiind suprapusă de groapa nr. VII și, mai apoi, de groapa II. Tot acestei perioade îi aparțin și un fragment de ceșcuță decorată deasupra umărului cu o linie dințată împriimată, sub aceasta fiind incizate serii de câte patru linii scurte, verticale (fig. III/4).

Cea mai consistentă parte a stratului hallstattian din caseta V₂ aparține fazei Babadag II. Deși dispusă pe mai multe nivele, ceramica din această fază se prezintă destul de unitar.

De menționat ar fi fragmentele ceramice descoperite pe podeaua locuinței V, (fig. IV; III/5; V/2, 4, 5) remarcându-se în special un fragment de vas bitronconic cu buton conic alveolat. Butonul, decorat cu caneluri radiale, a fost realizat prin împingerea din interior a peretelui vasului. Deasupra butonului, au fost imprimate linii scurte oblice (fig. IV/1). Tot în locuința V a fost descoperită și o ceașcă cu o toartă supraînălțată, de culoare cenușie, cu suprafață bine lustruită, decorată cu o linie de împunsături deasupra umărului și cu opt mici butoni conici *trași* din peretele vasului (fig. III/5).

Fazei Babadag II îi mai putem atribui și ceramica descoperită în locuințele III și II (fig. V/1, 3) și în gropile II, III (fig. VI; IX/1 - 2) și IX (fig. VII; VIII; IX/3 - 4). Din ceramica gropii III remarcăm un fragment din gâtul unui vas bitronconic, maroniu, decorat prin incizare cu două linii paralele. Atât alveolele cât și liniile paralele au fost umplute cu o pastă albă (fig. VI/5).

Fazei Babadag III îi putem atribui ceramica din groapa V. Trebuie însă precizat că în groapa V s-au mai descoperit fragmente ceramice elenistice și romane târziu. Ceea ce ne-a determinat să atribuim groapa V fazei Babadag III, a fost un fragment de ceașcă neagră, lustruită, care avea pe umăr perechi de butoni conici cu vârful în sus (fig. III/5). Celelalte fragmente hallstattiene erau nedecorate. Din punct de vedere stratigrafic, groapa nr. V se situa mai sus decât celelalte gropi hallstattiene, ea fiind probabil parțial golită și folosită în scopuri menajere în perioada greco-romană.

Lipsa unui nivel mai concludent, aparținând fazei Babadag III, este explicată în cazul casetei V₂, prin lucrările de nivelare și amenajare din perioada greco-romană, ele distrugând o bună parte din stratul superior ce aparținea culturii Babadag.

În ceea ce privește faza Babadag I ea nu a putut fi observată stratigrafic în caseta V₂. Totuși, un mic vas, unicat, poate fi cu certitudine atribuit fazei Babadag I, el fiind însă descoperit sub podeaua locuinței III - adică în plină fază Babadag II. Vasul, de formă bitronconică, de culoare gri-închis, este decorat cu o gamă variată de motive incizate (linii în zig-zag, linii paralele verticale, *brăduți*, împunsături (fig. IX/5). Probabil că vasul a fost antrenat dintr-un nivel inferior, nivel situat în afara perimetrlui casetei V₂.

Săpăturile din anul 1992

În campania din anul 1992 săpăturile s-au desfășurat în trei puncte ale sectorului V. Au fost trasate două noi casete, și anume casetă Y - la SE de casetă V₁, casetă V₃ - situată la NV de casetă V₂, și - pentru lămurirea unei situații mai vechi, s-a demontat martorul ce separă casetele X și V₁.

Casetă V₃ a avut dimensiunile de la 10/2 m (fig. II/b). Ca și în cazul casetei V₂, până la -0,60/-0,65 m, se află stratul greco-roman de culoare neagră-cenușie. La baza acestui strat am descoperit un bordei de formă dreptunghiulară, cu o adâncime față de nivelul de călcare antic de -0,50 m și o lățime în profil de 2,40 m. În partea de SV a bordeiului "A" era situată o vatră dreptunghiulară, făcută, ce avea o grosime de 0,10 m (fig. II/b). Printre numeroasele fragmente ceramice descoperite în acest bordei, menționăm două mănuși de amforă stampilate, provenind din centrele de la Rhodos și respectiv Sinope, datează între a doua jumătate a secolului IV și prima jumătate a secolului III î.Chr.⁷ (fig. X).

Situarea stratului hallstattian din casetă V₃ este aproape identică cu cea din casetă V₂, el fiind alcătuit tot din patru nivele (fig. II/b). Au fost descoperite patru locuințe de suprafață, șase gropi tronconice și un bordei. Locuințele au fost numerotate de sus în jos, de la I la IV. Bazându-se pe materialul arheologic, dar și pe relațiile stratigrafice, locuințele I și II_{a-b} au fost încadrate în faza Babadag III, locuința III în plină fază Babadag II iar locuința IV în perioada de tranziție de la faza Babadag I la faza Babadag II.

Fragmentele ceramice descoperite pe podealele locuințelor I și II sunt reduse cantitativ și în totalitate nedecorate. În locuință I am descoperit un mic cuțit din fier cu lama ușor curbată (fig. XI/7). O piesă asemănătoare a fost descoperită în mormântul nr. 58 al necropolei de la Stoicanî, datată în faza Babadag III⁸.

Pe podeaua locuinței III se aflau numeroase fragmente ceramice, aparținând unor vase bitronconice, unor cești cu toarta supraînălțată - câteva din acestea fiind prevăzute cu butoni și decorate cu benzi imprimate combinate cu caneluri și serii de împunsături (fig. XI/1 - 6).

Ceramica din locuința IV este reprezentativă pentru perioada de tranziție de la faza Babadag I la faza Babadag II. Menționăm fragmentele unui vas bitronconic cenușiu-deschis cu suprafață lustruită, decorat cu benzi imprimate combinate cu benzi incizate, acestea fiind încadrate de triunghiuri umplute cu hașuri și de ghirlande realizate prin incizie (fig. XII). Pe adâncimi situația celor patru locuințe arată astfel:

- locuința I la -1,05 m;
- locuința II_{a-b} la -1,30 m;

- locuința III la -1,50/2 m (podeaua acesteia era foarte înclinată în partea de SE deoarece se află deasupra umpluturii unui bordei);

- locuința IV la -1,90 m.

Destul de puține la număr în așezarea hallstattiană de la Babadag sunt bordeiele. Casetă V₃ a secționat transversal un asemenea bordei. El a fost săpat de pe nivelul locuinței IV, având o adâncime de -0,80 m și o lățime în profil de 3,35 m. Forma lui era aproximativ dreptunghiulară. Materialul ceramic descoperit în bordeiul "B" este variat (fig. XIII - XVI), el fiind încadrat, ca și în cazul locuinței IV în perioada de tranziție de la faza Babadag I la faza Babadag II. Menționăm cești negre, maronii sau cenușii cu suprafață lustruită, prevăzute cu butoni conici orizontali sau cu vârful în sus, decorate cu împunsături combinate, cu caneluri sau cu linii incizate, sau cu motive imprimate (fig. XIII/1 - 4; XIV), străchini cu buza invazată decorate cu caneluri (fig. XV/5) precum și un mare număr de vase borcan (din categoria ceramicii grosiere), decorate cu crestături oblice pe buză sau pe brâu, cu alveole sau cu butoni (fig. XV/1 - 3; XVI).

Demontând podeaua tasată a bordeiului am întâlnit o situație fără precedent în cadrul așezării hallstattiene de la Babadag. Astfel, la o adâncime de 2,55/2,60 m, am descoperit o suprafață din lut amestecat cu paie, perforată de o mulțime de orificii, ce aveau diametre între 0,02 și 0,16 m, realizate cu ajutorul unor pari (fig. XIX). Orificiile, dispuse haotic, aveau adâncimi cuprinse între 0,05 și 0,15 m. Zona perforată a depășit limitele bordeiului care o suprapunea, lucru ce ne-a determinat să credem că între cele două complexe nu există nici o legătură.

Casetă Y, situată la SE de caseta V₁ a avut dimensiunile de 6,40/2 m. Grosimea stratului arheologic a fost de numai 1 - 1,20 m, acest fapt datorându-se procesului de eroziune.

Din punct de vedere stratigrafic, situația este destul de clară. Între -0,05 și -0,30 m se află stratul greco-roman. Între -0,30 și -1,20 m se află stratul hallstattian compus din șapte gropi dispuse la diferite adâncimi și dintr-o locuință de suprafață.

Locuința a fost dezvelită pe o suprafață de 3/2 m, o bună parte a ei intrând în pereții de NV și SE ai casetei. Aproximativ la mijlocul podelei am golit o mică groapă cu diametrul de 0,30 m - probabil locașul unui par de susținere a acoperișului. Locuința era prevăzută cu o vatră circulară cu diametrul de 1 m. Podeaua locuinței a fost străpunsă de două gropi tronconice hallstattiene (gr. IV și VII) și pe alocuri de nivelul greco-roman.

Materialul ceramic descoperit în locuință aparține fazei Babadag II. Menționăm două fragmente ce aparțineau unui vas bitronconic și unei cești cu o toartă supraînălțată, decorate cu motive imprimate (fig. XVII/2, 4). De remarcat este însă și un fragment de pahar cu pereții drepti, decorat cu romburi și triunghiuri

incizate, ce aparține însă fazei Babadag I (fig. XVII/1). Un exemplar asemănător a fost descoperit în așezarea Babadag de la Măjtitul Florilor⁹.

În groapa IV, ce a străpuns locuința, pe lângă ceramică nedecorată, am descoperit o ceașcă întreagă, maronie cu pete negre, cu o toartă supraînălțată, ce poate fi încadrată în faza Babadag III (fig. XVII/3).

Cel mai vechi complex din caseta Y a fost groapa VII, acoperită de podeaua locuinței. Ea a fost săpată pe un nivel situat la -1,20 m, având o adâncime de 0,65 m. Dintre fragmentele ceramice descoperite aici, menționăm o mică ceașcă cu o toartă supraînălțată și o strachină strecurătoare (fig. XVII/5 - 7), ambele destul de greu de încadrat. În mod cert groapa VII aparține cel târziu fazei Babadag II, ea fiind suprapusă de podeaua locuinței mai sus amintite.

În anul 1989, în colțul de SE al casetei X a fost surprinsă parțial o groapă tronconică, în care s-au descoperit membrele inferioare ale unui schelet uman. Cealaltă parte a scheletului intra în martorul ce separa caseta X de caseta V₁. Tăind acest martor, complexul a fost dezvelit în totalitate. Pe fundul oval al gropii tronconice, la o adâncime de 1,90 m față de nivelul actual de călcare am descoperit un schelet întins pe spate, orientat S - N, cu mâinile pe lângă corp și picioarele arcuite (fig. XVIII/1 - 2). Deasupra craniului fusese aşezată o lespede de piatră, iar în stânga bazinului - un mic bol cu trei picioare (fig. XVIII/3 - 4), lucrat dintr-o pastă grosieră de culoare cărămizie, ce avea pe interior puternice urme de arsură. În apropierea acestei gropi, în caseta X, a fost descoperită în 1989 o altă groapă cu caracter funerar în care se aflau depuse, suprapuse în poziție chircită, trei schelete umane. Este posibil ca săpăturile noastre să fi atins o zonă cu caracter ritual-funerar din cadrul așezării hallstattiene.

Note

1. Pentru evoluția cercetărilor de la Babadag, vezi: S. Moritz, Dacia, N.S., 30, 1964, pp. 101 - 118; idem, Peuce II, 1971, pp. 19 - 25; idem, Material XVI, 1986, Vaslui, pp. 58 - 64; idem, Thraco-Dacica VIII, 1987, pp. 39 - 71.
2. S. Moritz, Thraco-Dacica VIII, 1987, pp. 40 - 45.
3. *ibidem*, pp. 41 - 44.
4. Fortificația romană aparține secolelor IV - VI d. Chr., ea fiind construită din piatră legată mortar în tehnica *opus* *incertum*. Cercetările au fost efectuate de Ernest Oberländer Tîrnoveanu.
5. Necropola de inhumare a fost datată în secolele XII - XIV. A fost cercetată de Ernest Oberländer Tîrnoveanu.
6. Materialul de față a fost prezentat într-o formă restrânsă la Sesiunile anuale de rapoarte privind rezultatele cercetărilor arheologice de la Iași (1991) și Constanța (1992).
7. Informațiile referitoare la materialul elenistic ne-au fost furnizate de colega

- Vasilica Lungu. Îi aducem pe această cale cuvenitele mulțumiri.
- 8. M. Petrescu-Dîmbovîța, D. Marin, SCIVA 25, 1/1974, pp. 90 - 91, p. 6/6.
  - 9. G. Jugăraru, *Așezarea hallstattiană de la Mlăjitudinile Florilor* - Garvăni (manuscris). Lucrarea a fost prezentată la a XXVII-a Sesiune anuală de rapoarte privind rezultatele cercetărilor arheologice, Constanța, 1992.

RAPPORT DES FOUILLES ARCHEOLOGIQUES DU SECTEUR V DE L'AGGLOMERATION HALLSTATTIENNE DE BABADAG

Résumé

Le nord-nord-est de l'agglomération hallstattienne de Babadag risque l'éboulement sous la double action des vents et de l'eau du lac. Chaque année de grandes tranches s'écroulent de la haute falaise de l'agglomération.

Des fouilles de sauvegarde ont commencé dans cette zone depuis 1984. C'est ainsi qu'on a démarqué plusieurs cassettes parallèles au lac, pour constituer un alignement dit " le secteur V ".

Les travaux des campagnes de 1991 et 1992 ont dégagé dans le-dit secteur de nombreux ensembles appartenant à la culture Babadag (habitations en surface du sol, fonds de huttes, fosses à provisions et fosses ménagères, une fosse de rituel funéraire). Ces ensembles sont disposés en quatre horizons, livrant un matériel archéologique divers parmi lequel une place importante revient à la poterie. Sur les quatre horizons hallstattiens, le premier appartient à la période de transition de la phase Babadag I à la phase Babadag II; deux autres sont datés de la phase Babadag II, cependant que le dernier est de la phase Babadag III. Un habitat hellénistique et d'époque romaine finale a bouleversé l'horizon supérieur de la couche hallstattienne.

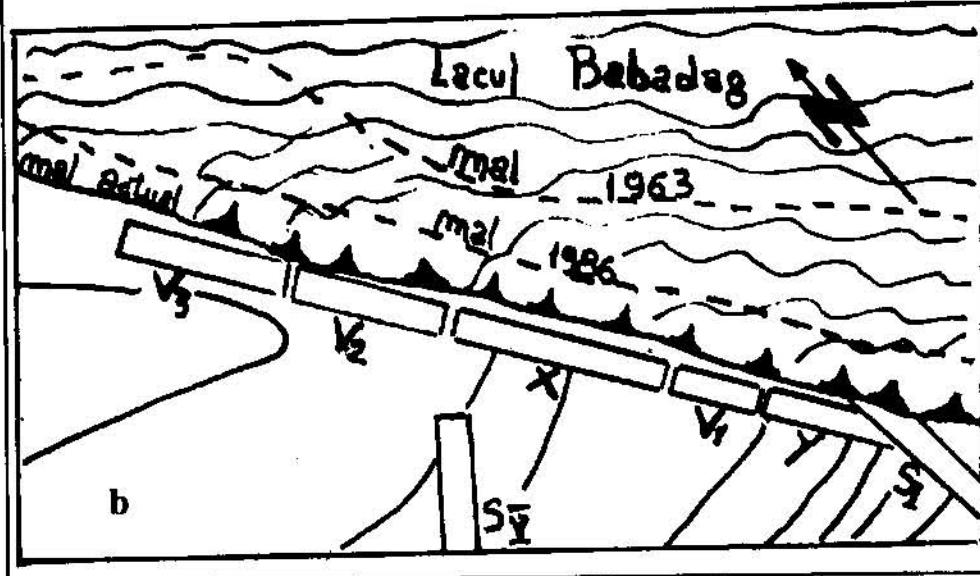
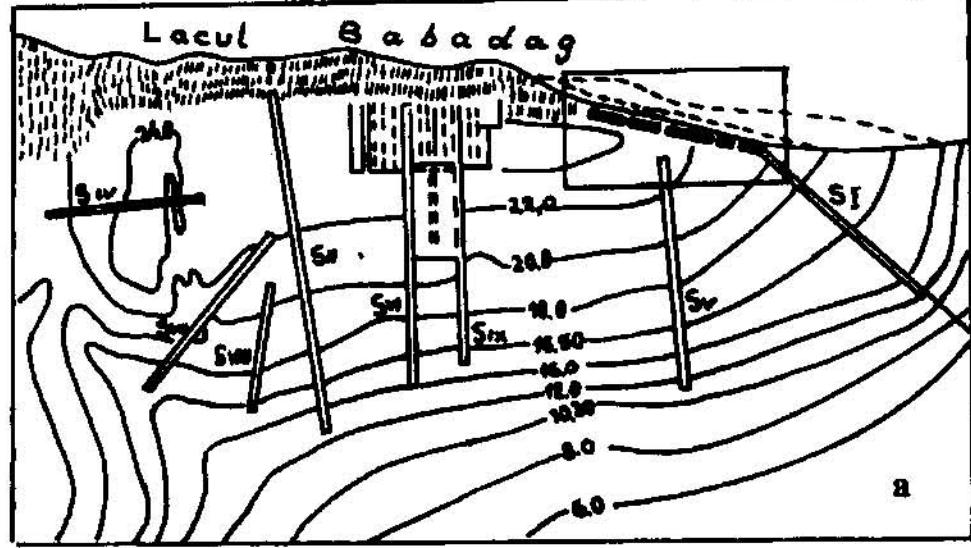
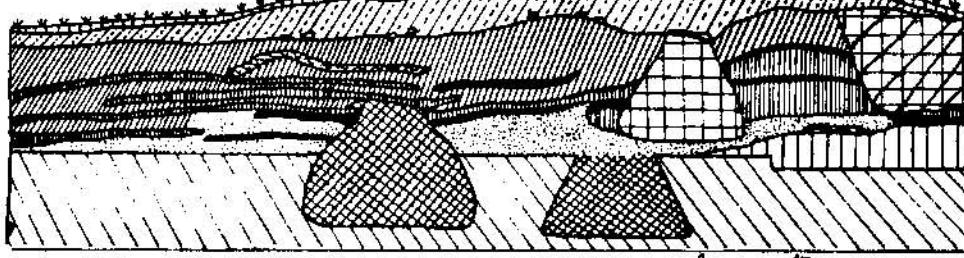
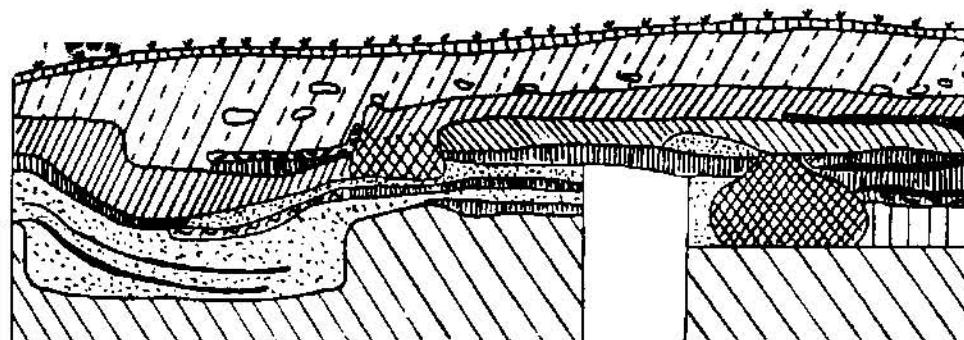

Fig. 1. a - Planul general al săpaturilor de la Babadag; b - Planul sectorului V.
 Fig. 1. a - Relevé de l'ensemble des fouilles; b - Relevé de secteur V.

a

b

LEGENDA

strat vegetal actual	umplutură groapă romand
strat negru-cenușiu	pământ galben întărit (podea)
strat cenușiu	pământ ars (roșu)
strat cenușiu cu pigmenți de cărbune	pământ ars (negru)
pământ nesăpat	pietre
pământ crufat	vatră
umplutură groapă Hallstatt	

Fig. II. a - Profilul de SE al secțiunii V₂; b - Profilul de SE al secțiunii V₃.

Fig. II. a, b - Profils de SE des tranchées V₂ et V₃.

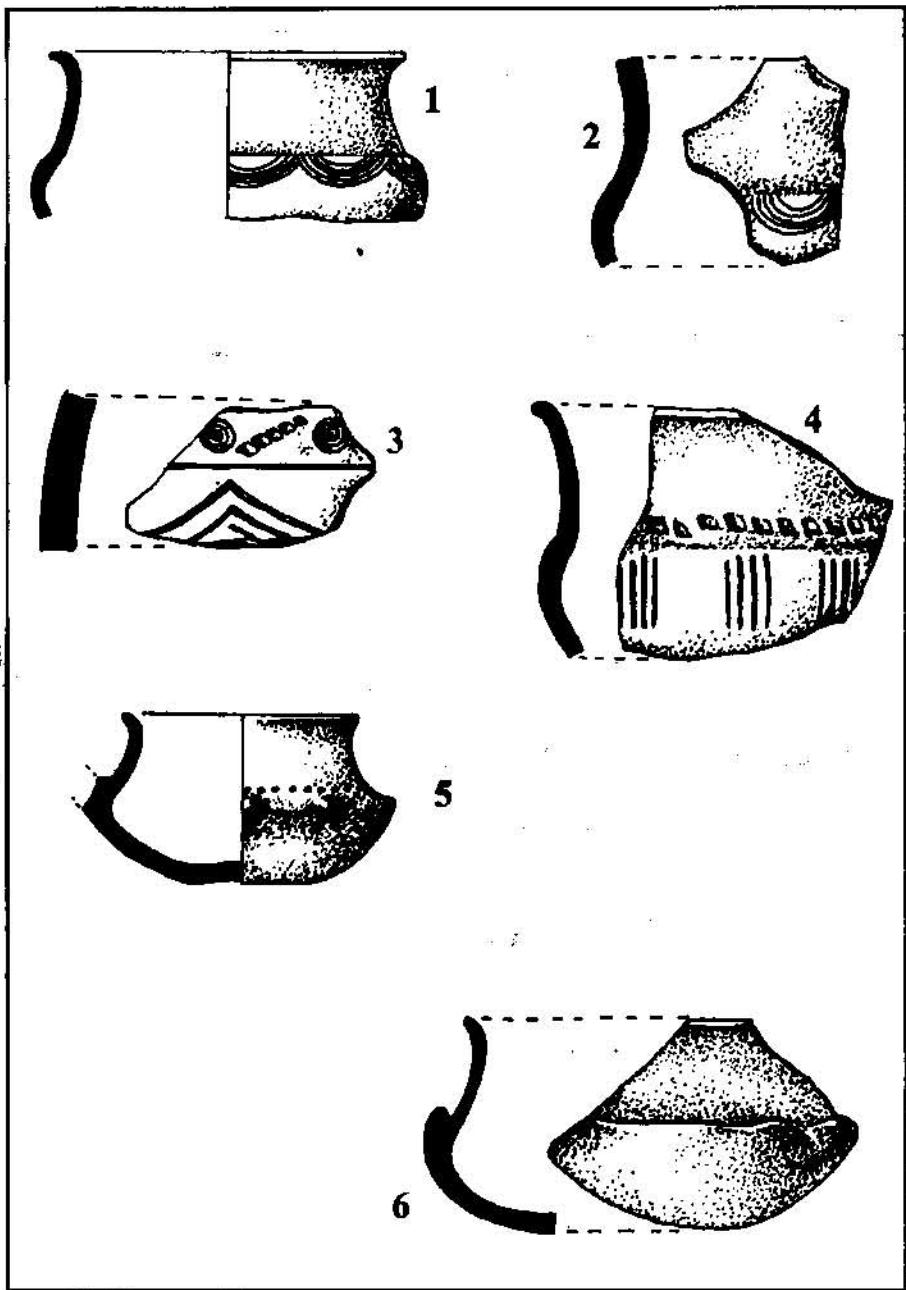

Fig. III. Fragmente ceramice aparținând culturii Babadag.
Fig. III. Fragments céramiques Babadag.

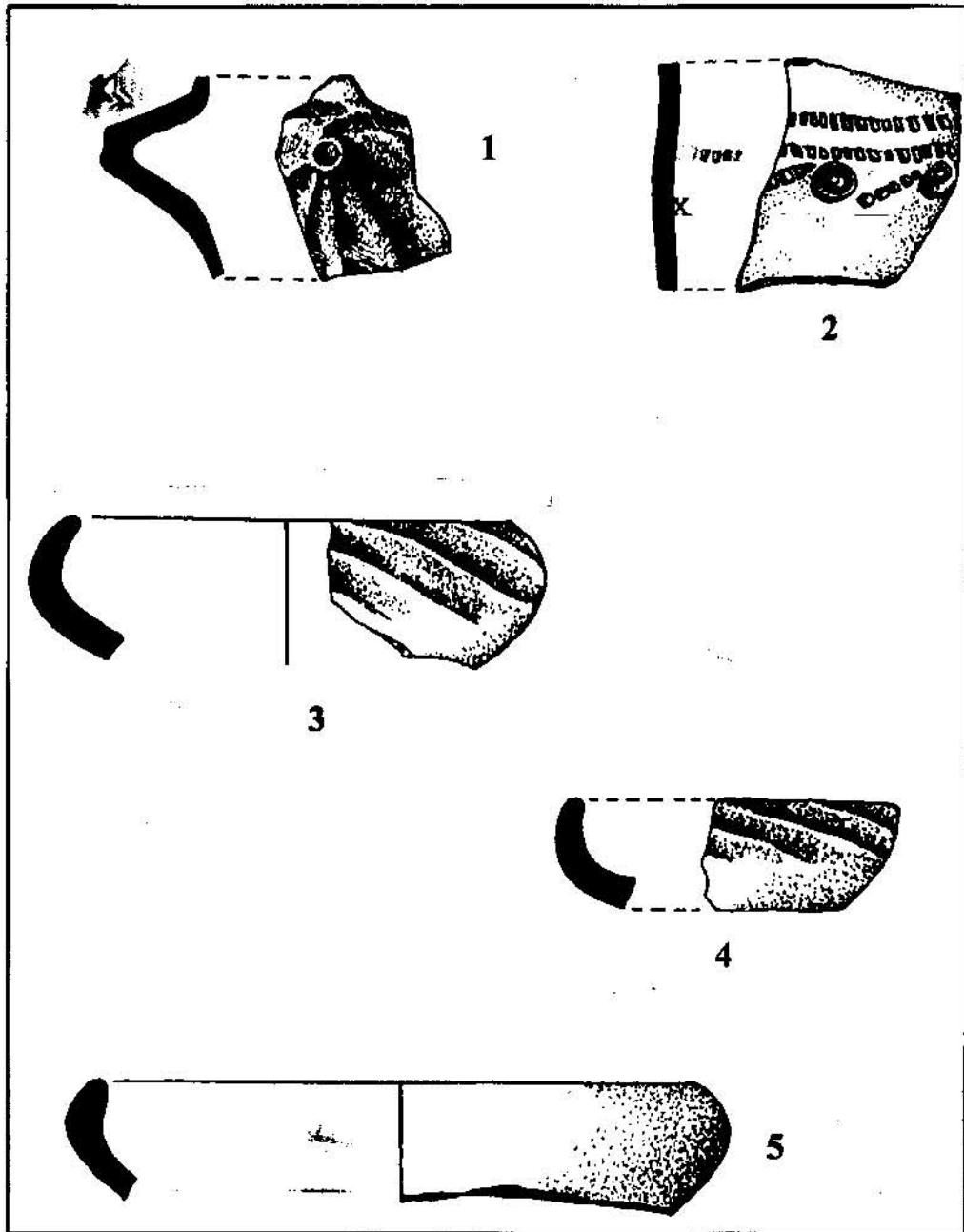

Fig. IV. Fragmente ceramice aparținând culturii Babadag.

Fig. IV. Fragments céramiques Babadag.

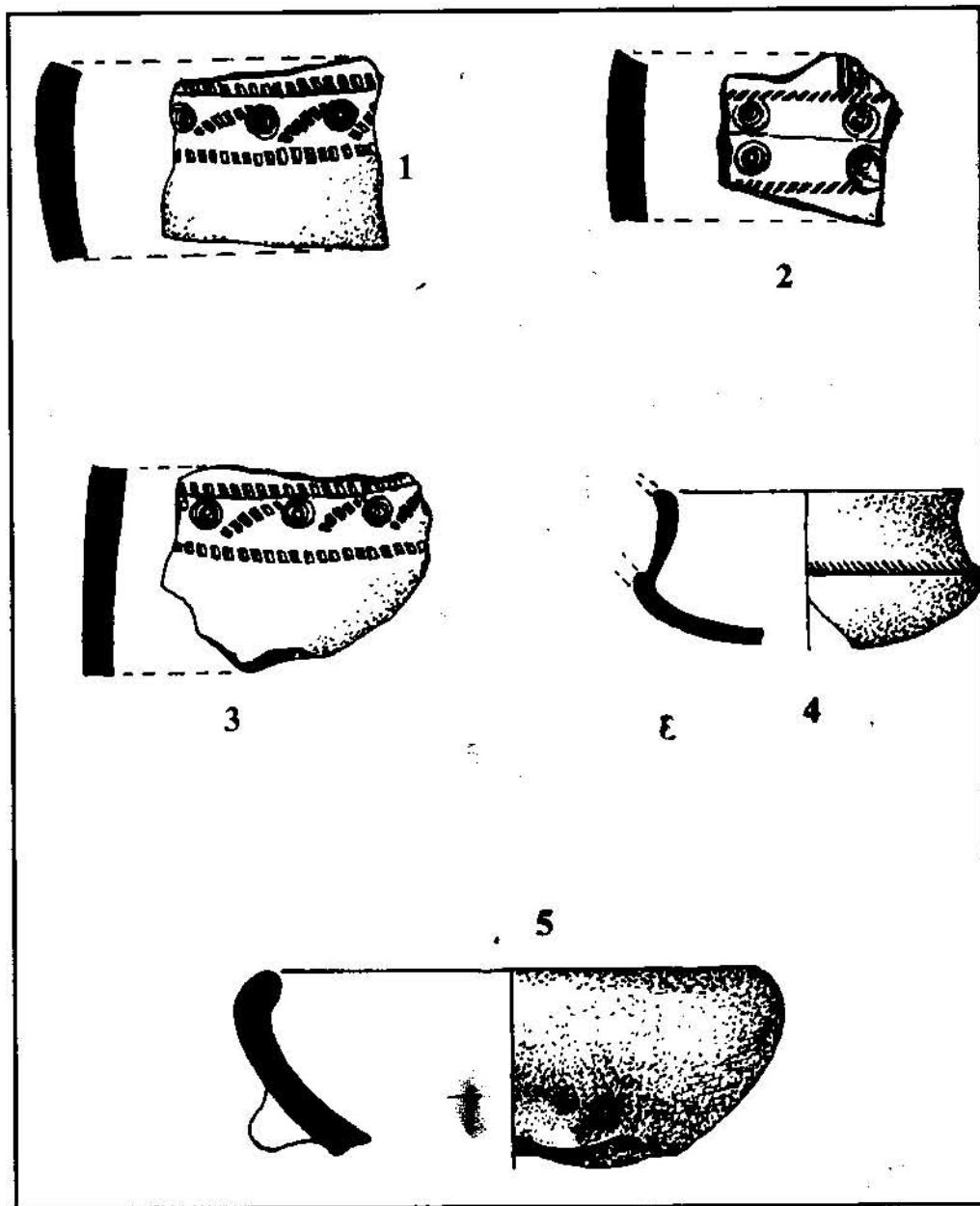

Fig. V. Fragmente ceramice aparținând culturii Babadag.
Fig. V. Fragments céramiques Babadag.

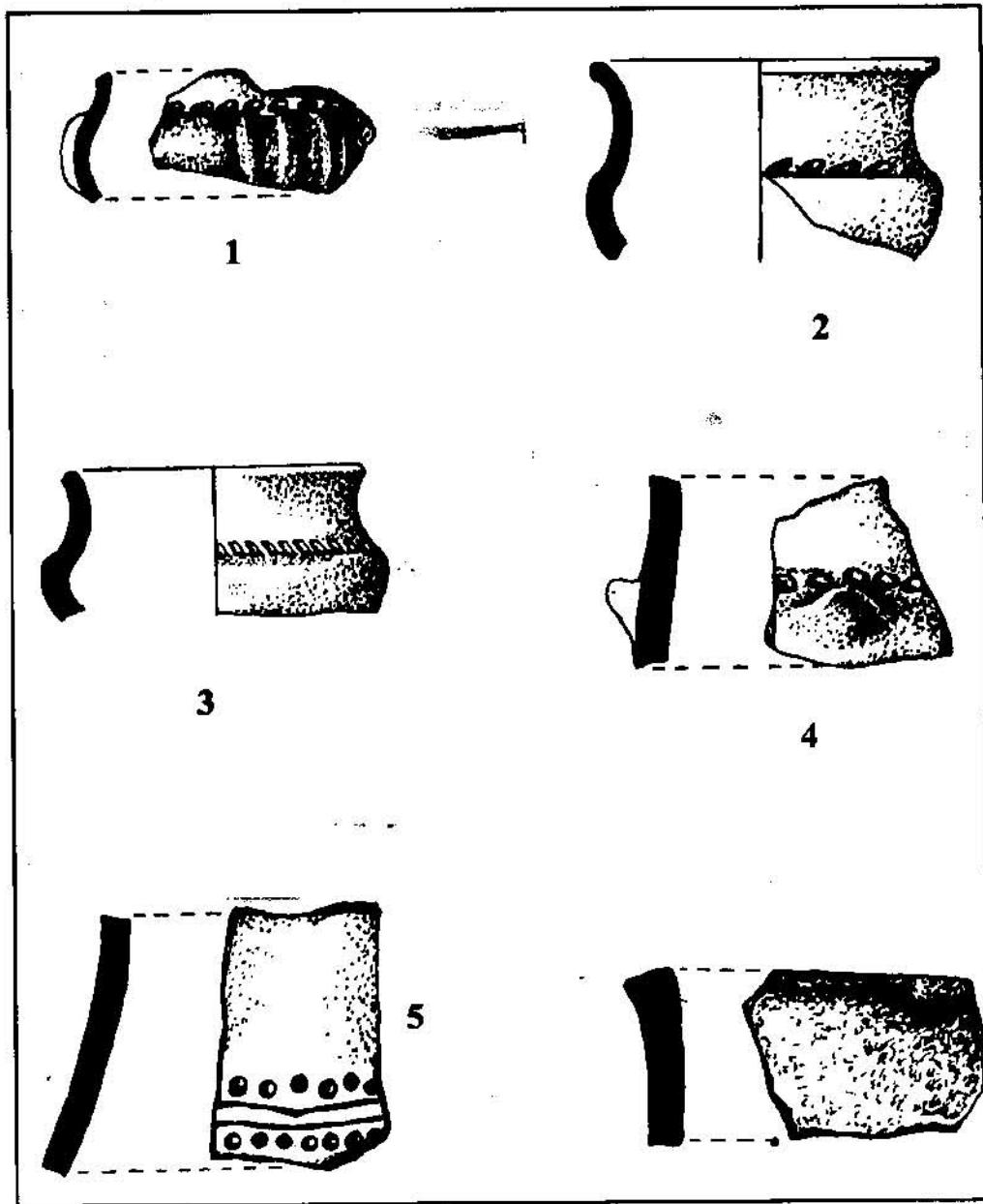

Fig. VI. Fragmente ceramice aparținând culturii Babadag.
Fig. VI. Fragments céramiques Babadag.

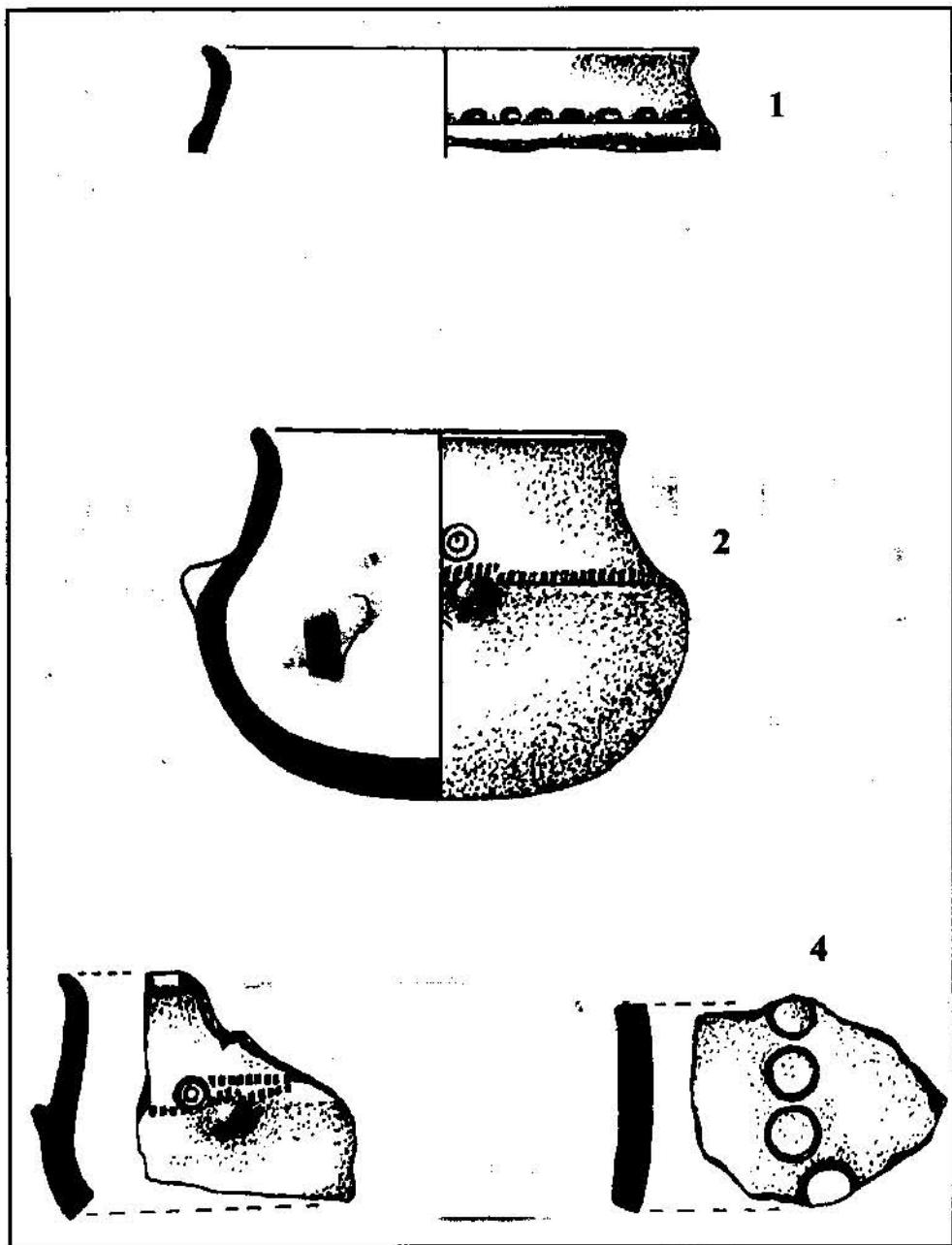

Fig. VII. Fragmente ceramice aparținând culturii Babadag.
Fig. VII. Fragments céramiques Babadag.

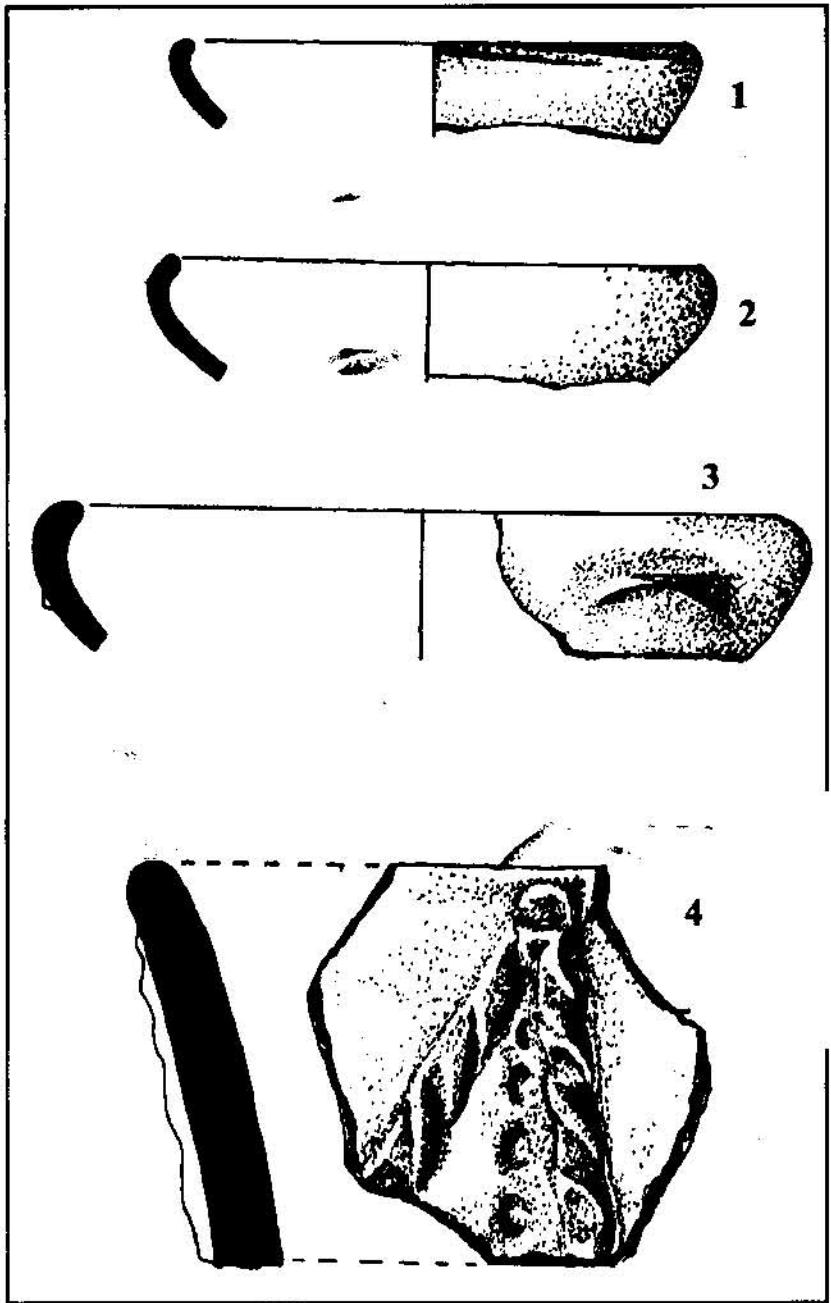

Fig. VIII. Fragmente ceramice aparținând culturii Babadag.
Fig. VIII. Fragments céramiques Babadag.

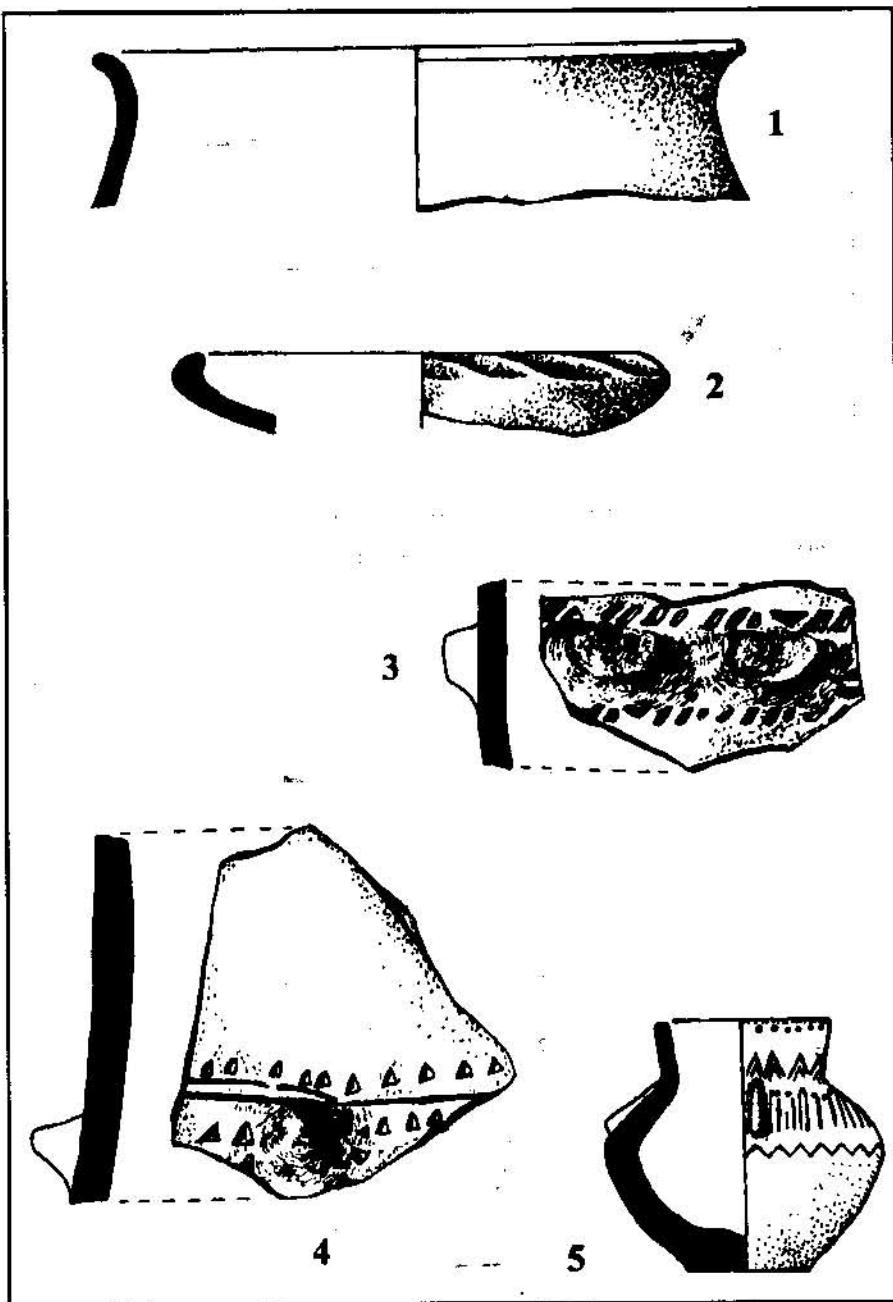

Fig. IX. Fragmente ceramice aparținând culturii Babadag.
Fig. IX. Fragments céramiques Babadag.

Fig. X. Fragmente de amfore elenistice.

Fig. X. Fragments des amphores hellénistique.

Fig. XI. 1 - 6 - Fragmente ceramice aparținând culturii Babadag; 7 - Cuțit de fier.
Fig. XI. 1 - 6 - Fragments céramique Babadag; 7 - Couteau en fer.

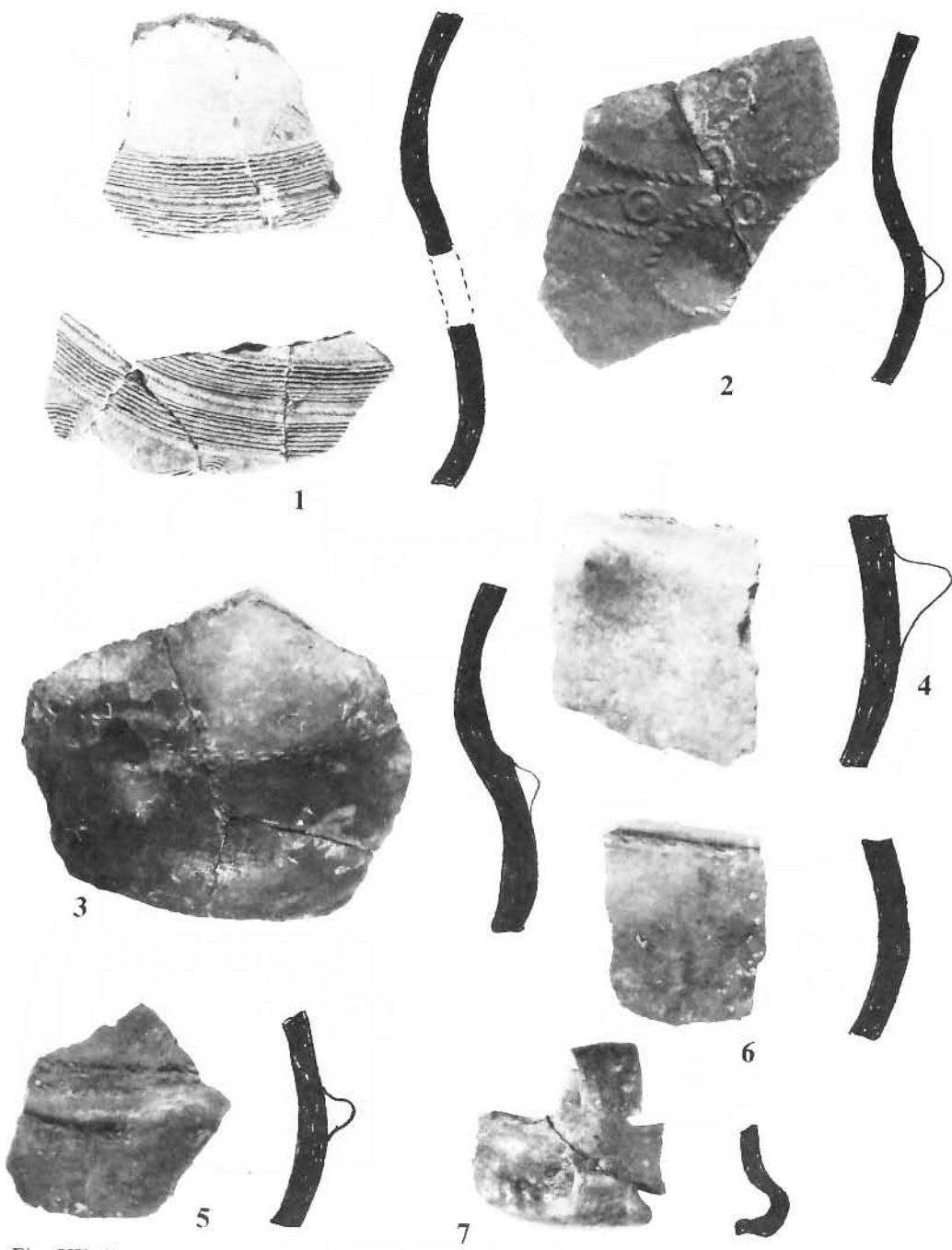

Fig. XII. Fragmente ceramice aparținând culturii Babadag.
Fig. XII. Fragments céramiques Babadag.

Fig. XIII. Fragmente ceramice aparținând culturii Babadag.
Fig. XIII. Fragments céramiques Babadag.

1

2

3

4

Fig. XIV. Fragmente ceramice aparținând culturii Babadag.
Fig. XIV. Fragments céramiques Babadag.

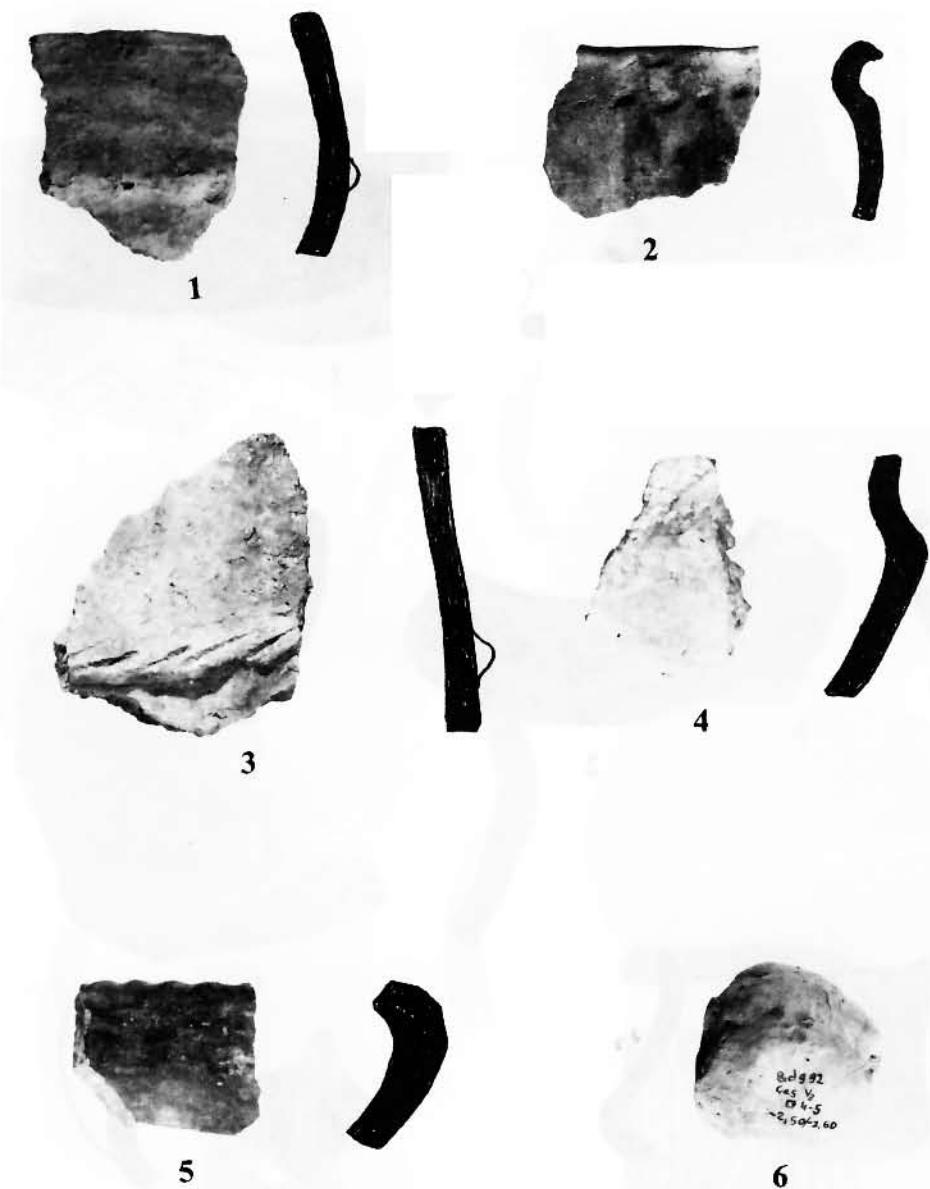

Fig. XV. Fragmente ceramice aparținând culturii Babadag.
Fig. XV. Fragments céramiques Babadag.

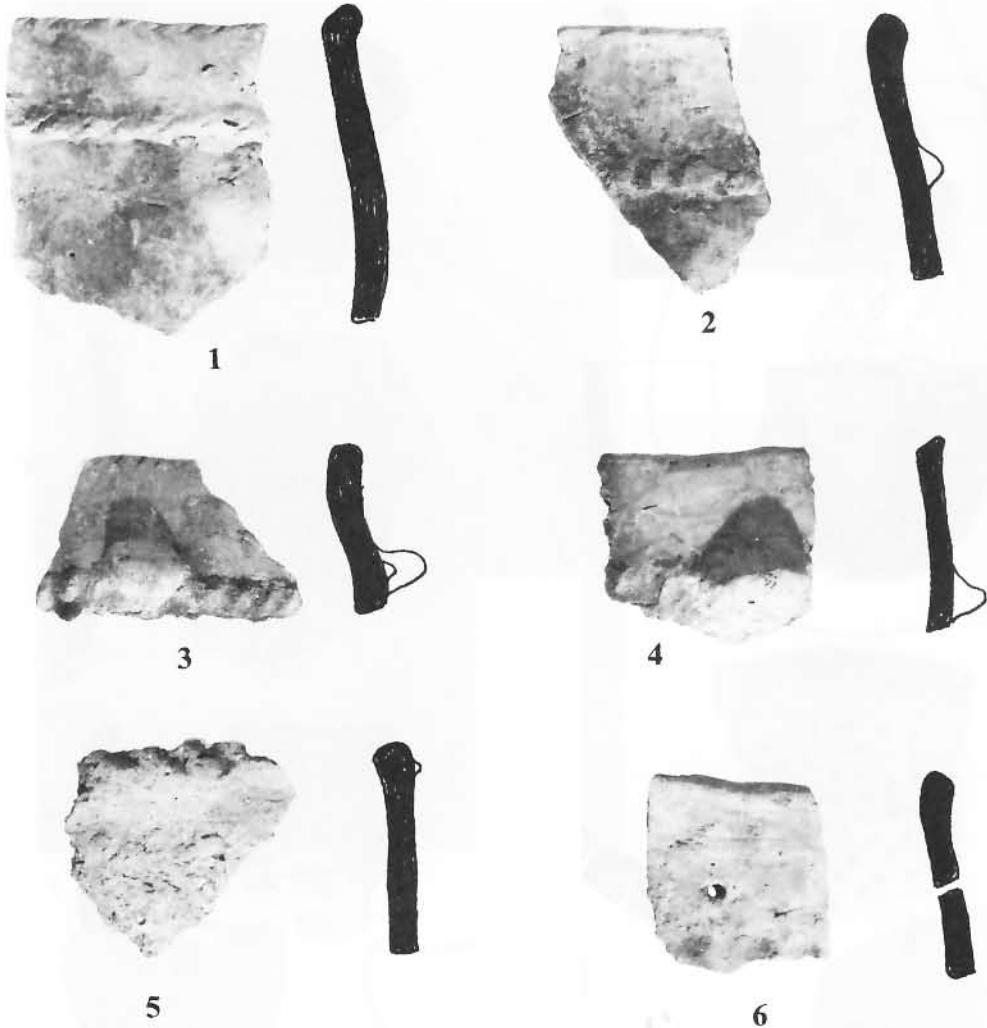

Fig. XVI. Fragmente ceramice aparținând culturii Babadag.
Fig. XVI. Fragments céramiques Babadag.

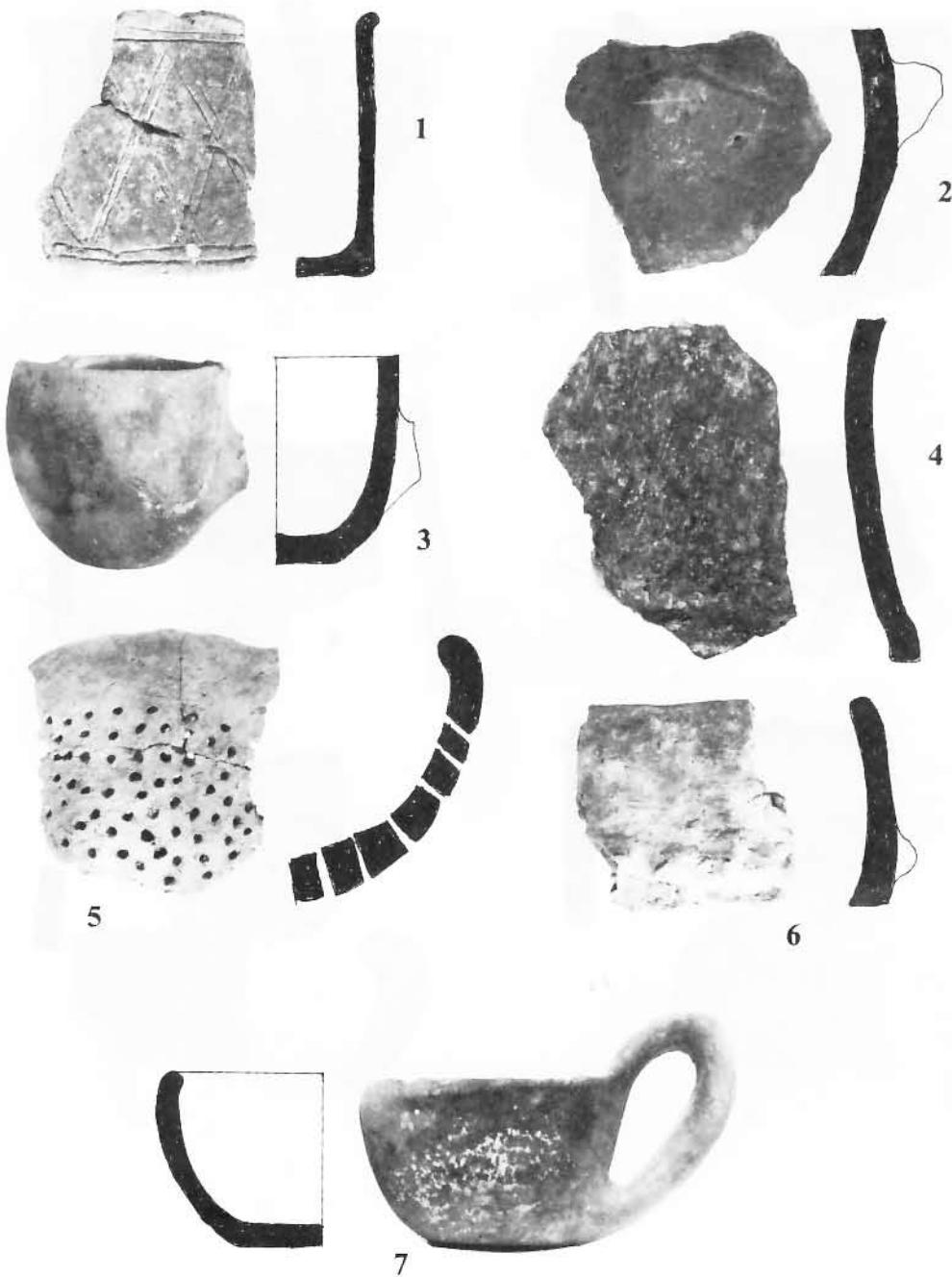

Fig. XVII. Fragmente ceramice aparținând culturii Babadag.
Fig. XVII. Fragments céramiques Babadag.

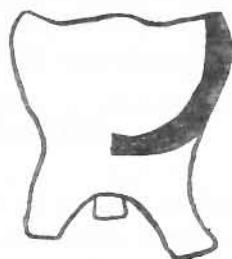
1

2

3a

3b

4

Fig. XVIII. Groapă funerară. ♦ Fig. XVIII. Fosse funéraire.